

مبانی جمعیت‌شناسی

دکتر مهدی امانی

تهران

۱۳۹۵

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
۳	فصل اول: مقدمات
۳	الف) موضوع و تعریف جمعیت و جمعیت‌شناسی
۳	ب) قلمرو جمعیت‌شناسی
۶	ج) سابقه توجه به مسئله جمعیت
۸	د) توجه به مسئله جمعیت در ایران و برگزاری سرشماریها و آمارگیریهای جمعیتی
۹	ه) نگاه اجمالی به نظریه‌های جمعیتی
۱۴	و) تحول تاریخی جمعیت و مرحله انتقالی
۱۹	ز) طرح مطالعه و تحقیق جمعیت
۲۰	فصل دوم: ساختار و حالت جمعیت و انواع توزیع
۲۰	۱. توزیع بر حسب جنس
۲۲	۲. توزیع بر حسب سن
۲۷	۳. توزیع جغرافیایی و توزیع بر حسب شهر و روستا
۲۹	۴. توزیع جمعیت بر حسب وضع زناشویی
۳۰	۵. توزیع جمعیت بر حسب فعالیت و شغل
۳۲	۶. توزیع جمعیت بر حسب وضع سواد و آموزش
۳۲	۷. توزیع جمعیت بر حسب وضع مهاجرت
۳۳	۸. توزیع جمعیت بر حسب خانوار و ابعاد و انواع آن
۳۵	۹. توزیع جمعیت و خانوار بر حسب وضع سکونت

صفحه	عنوان
۳۷	فصل سوم: تحول و پویایی جمعیت در زمان و مکان
۳۸	۱. تولد و باروری و شاخصهای مربوط
۴۱	۲. مرگ و میر و شاخصهای آن
۴۸	۳. افزایش طبیعی و افزایش مطلق جمعیت
۵۰	۴. سطح میزانهای موالید و مرگ در جهان
۵۲	۵. پیش‌بینی جمعیت
۵۹	۶. ازدواج و طلاق
۶۲	۷. مهاجرت
۶۴	فصل چهارم: سازمانها و منابع اطلاعات و آمارهای جمعیتی
۶۴	۱. ثبت احوال
۶۵	۲. مرکز آمار
۶۷	۳. آمارگیری به وسیله سایر سازمانها
۶۸	فصل پنجم: سیاستهای جمعیتی و برنامه‌های جمعیت و توسعه
۶۸	الف) سیاستها و برنامه‌های پهنانگر (جنبی و غیرمستقیم)
۸۷	ب) مهم‌ترین سیاست ژرفانگر و با کارایی کوتاه‌مدت: تنظیم خانواده
۹۴	فصل ششم: موارد لزوم تنظیم خانواده و اصول اجرایی آن
۹۴	الف) نظری به موارد لزوم تنظیم خانواده
۹۸	ب) اصول اجرایی یک طرح تنظیم خانواده
۱۰۶	فصل هفتم: دانستیها و داده‌های آماری اساسی درباره جمعیت ایران
۱۰۷	سهم خارجیان و مهاجران
۱۰۸	تراکم جمعیت
۱۰۹	میزان افزایش جمعیت
۱۱۰	میزان شهرنشینی
۱۱۱	شاخصهای مهاجرتی جمعیت

صفحه	عنوان
۱۱۲	ساختمان سنی و شاخص جوانی جمعیت
۱۱۳	نسبت جنسی جمعیت
۱۱۳	تحول میزان فعالیت اقتصادی به تفکیک جنس
۱۱۴	وضع سواد و آموزش
۱۱۶	ازدواج و خانواده
۱۱۸	کوششی در پیش‌بینی جمعیت ایران
۱۱۹	منابع و مآخذ

تقدیم به روان پاک شهیدان جنگ تحمیلی

پیشگفتار

تأثیر مستقیم یا غیرمستقیم عامل جمعیت امری است که به خصوص پس از جنگ جهانی دوم مورد تأیید مقامات دولتی و غیردولتی واقع گردیده و در تمام کشورهای جهان در برنامه‌های توسعه و پیشرفت اجتماعی، اقتصادی، به آن توجه می‌شود.

در کشور ما نیز عامل جمعیت در هر برنامه توسعه بیش از برنامه توسعه قبلی در استقرار و تعیین معیارها و انگاره‌ها مورد نظر بوده و هست، به خصوص که اکنون با انجام گرفتن شش سرشماری و چند آمارگیری، داده‌های لازم برای استقرار و اجرای برنامه‌های جمعیتی فراهم شده است.

عامل جمعیت همیشه و در همه جا حضور و تأثیر داشته و تمام مظاهر و شئون اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی با آن وابستگی دارد. لزوم اطلاع و آگاهی از اصول و مبانی علم جمعیت‌شناسی تدریس آن را در تمام رشته‌های دانشگاهی، اعم از شاخه‌های علمی، فنی، انسانی و اجتماعی ضروری می‌سازد.

دانشجویان و دانش‌پژوهانی که اصول و مبانی علم جمعیت‌شناسی را فرا می‌گیرند پس از پایان تحصیلات و به دست گرفتن مسئولیتهای شغلی، با درک و برخوردی واقع‌بینانه‌تر با مسائل و عوامل جمعیتی روبه‌رو می‌شوند و دیگران را نیز با این عوامل آشنا می‌کنند. علاوه بر این در خانواده نیز درک و بینش سنجیده و مسئولانه‌تری نسبت به ازدواج و توالد و تناسل و سایر موضوعات جمعیتی خواهند داشت.

کتاب حاضر که خوانندگان را با اصول و مفاهیم جمعیت‌شناسی آشنا می‌کند،

به گونه‌ای نگاشته شده که برای تمامی رشته‌های دانشگاهی اعم از علوم انسانی و غیر آن به طور یکسان سودمند باشد.

نگارنده امیدوار است در تحقق این منظور و هدف، سهم خود را ادا کرده، از این رهگذر در موفقیت برنامه‌های جمعیتی و توسعه که مورد نظر مقامات محترم دولتی است کوششی انجام داده باشد.

مهدی امانی

استاد دانشگاه تهران